

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚЎЙИ ВА ЎРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР (ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Ўўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOIIYIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАТТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙОСИЙ
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ ОШИРИШ ВА FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> “ETNOS”, “MILLAT” TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNI ILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNI FALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDI SINONIMIYA HODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDA TARJIMA MUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZELOGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Хасанов Зафар Бахтиyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРINI АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
МАСАЛАЛАРИ 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

- Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich*
O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY
TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH 632-640
- Юлдошев Рустам Дилшод угли*
РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ
ПРОЦЕССЕ 641-645
- Razzakov Baxrom Abdug'afurovich*
BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH:
INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI
O'RGANISHGA MISOLIDA..... 646-650
- Salimova Shahlo Sayfulloyevna*
TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI 651-656
- Kuchkarova Arofathon*
MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
(GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA) 657-661
- Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna*
YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA
INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI 662-669
- Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li*
PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH
ISTIQBOLLARI 670-675
- Saidova Surayyo Yarqulovna*
NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH
TAMOYILLARI 676-686
- Djalolov Furqat Fattohovich*
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI 687-691
- Niyazova Minara Baxramovna*
TEKNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI..... 692-697
- Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li*
OLIY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING
PEDAGOGIK JIHATLARI 698-702
- Boboyeva Zarifa Jahonqulovna*
SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI..... 703-708
- O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich*
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI..... 709-713
- Muxtshamova Parvina Zahitovna*
ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH 714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

A FEW WORDS ABOUT THE EXPEDITION OF ALEXANDER BEKOVICH CHERKASSKY: BEGINNING OF THE EXPEDITION

Ilkhamov Ziyovutdin Adxamovich,
Professor, TSPU named after Nizami

Shukurov Rustam Jo'raqulovich,
researcher, TSPU named after Nizami

Abstract. This article talks about diplomatic relations in the 18th century, in particular about the political and diplomatic relations of the Russian Empire with the Central Asian khanates and their military-political aspects, diplomatic missions. The military expedition of Prince A.Bekovich-Cherkassky, which was carried out by special order of the government of the Russian state, its beginning and some features will also be considered.

Keywords. Russian Empire, Central Asian khanates, diplomatic relations, embassies, expeditions, military-political mission, Caspian Sea, Amu Darya, trade routes, foreign policy.

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich,
Professor, Nizomiy nomidagi TDPU

Shukurov Rustam Jo'raqulovich,
Tadqiqotchi, Nizomiy nomidagi TDPU

Annotatsiya. Mazkur maqolada XVIII asr davomidagi diplomatik munosabatlar, xususan, Rossiya imperiyasining O'rta Osiyo xonliklari bilan olib borgan siyosiy va diplomatik munosabatlari, ularning harbiy-siyosiy jihatlari, diplomatik missiyalar haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, rus davlati hukumatining maxsus topshirig'i bilan amalga oshirilgan knyaz A.Bekovich-Cherkasskiyning harbiy ekspeditsiyasi, uning boshlanishi va ba'zi tafsilotlari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar. Rossiya imperiyasi, O'rta Osiyo xonliklari, diplomatik munosabatlar, elchiliklar, ekspeditsiyalar, harbiy-siyosiy missiya, Kaspiy dengizi, Amudaryo, savdo yo'llari, tashqi siyosat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N05>

Kirish. XVIII asr birinchi choragidagi Rossiya imperiyasi va Xiva xonligi o'rtasidagi munosabatlar tarixida shaxsan rus podshosi Petr I tashabbusi bilan 1714-1717 yillarda amalga oshirilgan Aleksandr Bekovich-Cherkasskiyning Xiva ekspeditsiyasi alohida e'tibor tortadigan masalalardan biri sanaladi. Bu davrda Rossiya imperiyasi uchun Kaspiy dengizi bo'ylab quruqlikda savdo yo'llarini aniqlash, Usmoniylar davlatini chetlab o'tib O'rta Osiyo orqali sharq mamlakatlari bilan savdo aloqalarini va iqtisodiy munosabatlarni kengaytirish tashqi

siyosatdagi muhim omillar sanalib, O'rta Osiyo xonliklari, xususan, Xiva xonligiga bo'lgan qiziqishlari va e'tiborini tobora kuchaytirib borayotgan edi. Shu maqsadda podsho Pyotr Alekseevich [1] ko'rsatmasi bilan XVIII asr birinchi choragida Xiva xonligiga yirik ekspeditsiya uyushtiriladi, ekspeditsiya oldiga Xiva xoni bilan munosabatlarni o'rnatish va ayni vaqtda uni Rossiya imperiyasi ta'siriga o'tkazish, Kaspiy dengizining sharqiy qirg'oqlarida Krasnovodsk yaqinida, Amudaryoning eski o'zaniga yaqin joyda istehkom qurish, geologik qidiruv ishlarini olib borish, Buxoro xoni bilan munosabatlarni o'rnatish, poruchik A.V.Kojinni savdogar qiyofasida Xivadan Hindistonga savdo yo'llarini aniqlash uchun yuborish vazifalari qo'yilgan edi [2.174].

Aleksandr-Bekovich Cherkasskiy [3] rahbarlik qilgan Xiva ekspeditsiyasini shartli ravishda to'rt bosqichga bo'lish mumkin. Birinchi bosqich — 1714 yil oktyabr-noyabr, ikkinchi bosqich – 1715 yil aprel-oktyabr, uchinchi bosqich – 1716 yil sentyabr-noyabr oylarida amalga oshirilgan bo'lsa, to'rtinchi bosqichi, ya'ni Xiva ekspeditsiyasi 1717 yilning iyun-avgust oylarida amalga oshirilgan edi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya Ekspeditsiyaning dastlabki uch bosqichi asosan Kaspiy dengizi sharqiy qirg'oqlarini o'rganish va istehkomlar barpo etish bilan xususiyatlangan bo'lsa, to'rtinchi bosqichi ekspeditsiyaning o'zga davlat hududlariga kirib borishi va fojeali yakun topishi bilan xususiyatlanadi. Bu ekspeditsiya va uning tayyorgarlik jarayonlari, ekspeditsiyaning maqsadi, amalga oshirilishi va borishi, oqibatlari bir qator adabiyotlarda va rasmiy hujjatlarda o'z aksini topgan [4.]. Bu masalaning tavsifiga bir qator adabiyotlarda to'xtalib o'tilgan bo'lsada, biroq uni amalga oshirish tashabbusining yuzaga kelishi, tashkillashtirilishi, amalga oshirilishi va jarayonlari, unga jalb etilgan qo'shinlar, mutaxassislar va ularning vazifalari, uning natijalari hamda oqibatlari borasida batafsil ma'lumotlar adabiyotlardan o'rin olmagan, hattoki bu borada ba'zi ta'kidlar ham mavjud [5].

Shulardan biri "Knyaz Aleksandr Bekovich Cherkasskiyning ekspeditsiyasi haqida qaydlar" [6.] deb nomlanadi. Unda Xiva xonligi elchilarining Rossiya hukmdorlari bilan uchrashuvlari, Xiva va Buxoro, ayniqsa, Amudaryo atroflarida oltin mavjudligi va ko'p miqdorda oltin zarralarining ajratib olinishi, shunday ma'lumotlarning boshqalar tomonidan ham tasdiqlanishi, podsho hukumatini bunga ishontira olganligi, bu ma'lumotlarning Rossiya imperiyasining tashqi siyosiy manfaatlariga ham mos kelganligi va oqibatdan bir necha bosqichdan iborat ekspeditsiyalar tashkil qilishga qaror qilingani kabilar haqidagi ma'lumotlar tafsilotlari keltirib o'tilgan.

Podsho Petr Alekseyevichning 1714 yil 20 maydagi Farmonida "Xiva xonini taxtga chiqqanligi bilan qutlab Xivaga yuborilsin, u yerdan Buxoro xoniga borib hozirgi vaqtdagi savdo aloqalarining holatini o'rgansin hamda Irnek [7] shahrining Kaspiydan qancha masofada ekanligini aniqlasin", — deb vazifa yuklaydi, sababi, ularning tasavvurida shu shahardan Hindistonga savdo yo'li boshlangan bo'lib, uni o'rganish zaruriyatining yuzaga kelganligi edi.

Muhokama Shu o'rinda ekspeditsiyaning asosiy ishtirokchilari haqidagi ayrim ma'lumotlarga to'xtalib o'tishni joiz deb bildik. Ularning eng asosiysi ekspeditsiya rahbari knyaz Aleksandr Bekovich Cherkasskiydir.

Preobrajensk polki Leyb-gvardiyasi kapitan-poruchigi knyaz Aleksandr Bekovich-Cherkasskiy kabardin (cherkas) larning qadimiy Psheapshakovlar knyazlari xonadoniga mansub bo'lib, cho'qintirilgunga qadar ismi Davlat Girey mirza bo'lgan. Uning tug'ilish sanasi

borasida aniq ma'lumotlar yo'q. Hali yosh bolalik vaqtidayoq garovga olingan bo'lib, Tersk qal'asi [8] voyevodasi huzurida yashagan va 1690-1691 yillarda ruslar xizmatiga o'tgan [9].

Boshqa bir manbalarda esa Davlat Girey Mirzaning mamluklar sultoni Inalga, boshqa birida Qrim xonlari xonadoniga mansubligi va 1697 yilda cho'qintirilganligi ko'rsatiladi [10.31].

Keyinchalik uni podsho Petr Alekseyevichning tarbiyachisi hamda uning taxtga o'tirishining asosiy tarafdori va uni qo'llab-quvvatlagan shaxs — knyaz B.A.Golitsin [11] o'z tarbiyasiga oladi va o'z farzandlari bilan teng tarbiyalaydi. Voyaga yetgach o'z qizi Marfaga uylantiradi, aynan B.A.Golitsin oilasiga yaqinlik Davlat Gireyga keyingi hayoti va faoliyatida katta ta'sir o'tkazadi [9].

Shimoliy urush davrida yosh ofitser sifatida 1700 yilda Narva jangida, keyinroq Noteburg, Nyenshans, Mitau qamallarida va ularning bosib olinishida ishtirok etgan. 1708 yilda Bekovich Gollandiyaga dengiz ishi va navigatsiyasi bo'yicha o'qishga yuborildi va qaytib kelgach, Preobrajensk polki leyb-gvardiyasida xizmatga qo'yildi.

1711 yilda knyaz Aleksandr Bekovich-Cherkasskiy diplomatik missiya bilan podsho maktubini yetkazish uchun Kavkazga yuborildi va kabardin zodagonlarini Rossiya tobeligiga o'tishida katta rol o'ynadi.

1714 yilda A.Bekovich-Cherkasskiyning "Kavkazning tog'li xalqlarini Rossiya davlati tarafiga og'dirish choralari" mavzusidagi taqdimoti podsho tomonidan yuqori baholandi va o'rganish uchun Senatga yuborildi. A.Bekovich-Cherkasskiyning tajribasi ortib borayotganligi hamda diplomatik layoqatini yuqori baholab, podsho Petr uni Xorazmga elchi etib tayinlaydi.

A.Bekovich-Cherkasskiy ekspeditsiyasining ikkinchi asosiy mutaxassisi A.V.Kojin edi. 1711 yilda A.V.Kojin bir qancha yoshlar qatorida dengiz ishlariga o'qish uchun xorijga yuboriladi va u yerda navigatsiya maktabining astronomiya sinfida ta'lim oladi. 1714 yil noyabr oyida Rossiyaga qaytib kelgach, dengiz ishlari xizmatiga qo'yilib, navigator etib tayinlanadi. 1715 yil Rossiyaning Shimoliy urushdagi harbiy kampaniyasi vaqtida Fin ko'rfazining Revel va Gogland yarim orollari oralig'i qismining tavsifini shakllantirib, bir vaqtning o'zida u yerlarning xaritalarini ham tuzib chiqdi va keyinchalik bu xaritalar chop etildi. Shu xizmatlarini inobatga olib 1715 yil 2-sentabr kuni unga poruchik unvoni beriladi.

1716 yil 27 yanvar kuni A.V.Kojin podsho Petr Alekseyevichning farmoni bilan knyaz Aleksandr Bekovich-Cherkasskiy qo'l ostiga o'tkaziladi va u tomonidan amalga oshirilayotgan ekspeditsiyada Kaspiy dengizi qirg'oq atroflarining kartografiyasini yaratish vazifasi yuklatiladi. Ayni vaqtda A.V.Kojinga savdogar qiyofasida Hindistongacha borish va Kaspiy dengizi hamda Hindiston oralig'idagi barcha suv yo'llarini aniqlash maxfiy topshiriq sifatida yuklatiladi [12].

Biroq ekspeditsiya vaqtida A.Bekovich-Cherkasskiy va A.V.Kojin o'rtasida kuchli ziddiyat kelib chiqadi va bu ziddiyat Cherkasskiyning o'limigacha davom etadi. 1717 yilda A.V.Kojin o'zboshimchalik bilan ekspeditsiyani tark etadi va bunga sabab qilib A.Bekovich-Cherkasskiyning "axmoqona" topshiriqlarining unga asosiy vazifasini bajarishga yo'l bermayotganligini ko'rsatib o'tadi.

1718 yilda kapitan-leytenant knyaz V.A.Urusov [13] qo'mondonligida "Astraxan" kemasida Kaspiy dengizining kartografik tavsifi va dengizning sharqiy qirg'oqlari, shuningdek Amudaryo o'zanining xaritasini yaratadi. Mazkur gidrografik o'rganishlar shu yilning noyabr oyidayoq graf F.M.Apraksin [14] ga hisobot tarzida yuboriladi.

A.V.Kojinning Kaspiy dengizi va Amudaryoga oid kartografik tafsilotlari va xaritalari Karl fon Verden [15] va F.I.Soymonovlar [16] tomonidan tuzilgan Kaspiy dengizi va atroflarining dastlabki mukammal xaritasi hisoblanadi. Bu xaritalar 1721 yilda Parij fanlar akademiyasiga yuborilgan.

1719 yilda A.V.Kojin qo'mondonlik bilan ko'plab ziddiyatlarga borganligi uchun hibsga olingan. 1721 yil 14 martda flotdagi xizmatidan bo'shailib, 1722 yil 9 martda sud hukmi bilan Sibirga surgun qilingan. A.V.Kojinga aloqador eng so'nggi ma'lumotlar 1733 yilga oid bo'lib, o'zining ozod etilishini so'rab yozgan xatlaridir.

1714-1717 yillarda podsho Petr Alekseyevichining sharqqa tomon amalga oshirilgan ekspeditsiyalarining asosiy vazifalari mana shu ikki zobitga yuklatilgan edi. Bungacha esa rus va O'rta Osiyolik savdogarlar o'rtasida ma'lum darajada o'zaro savdo munosabatlari yo'lga qo'yilgan bo'lib, savdo yo'llari va ular bo'ylab joylashgan ayrim shaharlar va ovullar haqida dastlabki tasavvurlar mavjud edi.

-“Kaspiy dengizining shimoliy-sharqiy tomonidagi To'p qarag'an burni [17] turkmanlar bilan savdo qiluvchi Astraxan savdogarlari uchun avvaldan ma'lum bo'lgan. Ruslar va tatarlar bu yerlarga Astraxan orqali kichik kemalarda borib turganlar. 1713 yilda taniqli turkman savdogari Xo'ja Nafas [18] Astraxanga savdo karvoni bilan keldi va shu yerda yashovchi knyaz Samonovga Rossiya imperatori uchun kattagina foydasi tegishi mumkinligi haqida ma'lum qildi. Knyaz Samonov Xo'ja Nafasni Sankt Peterburgga olib bordi va u yerda gvardiyachi poruchik knyaz Aleksandr Bekovich Cherkasskiy vositachiligida 1714 yil bahorida podsho huzuriga kirishga muvaffaq bo'ldi. Podsho Pyotr Alekseevich Xo'ja Nafas va uning hamrohlarini qabul qildi. Xo'ja Nafasning imperatorga bergan ma'lumotlariga ko'ra, avvallari Kaspiy dengiziga quyilgan, bugungi kunda [19] esa Orol dengiziga oquvchi Amudaryoning qurib qolgan o'zanida [20] xivalik o'zbeklar oltin zarralarini ajratib oladilar. Xiva o'zbeklari Rossiyadan o'zlarini himoyalash maqsadida to'g'on qurib Amudaryoni ataylab Orol dengiziga burib olganlar, biroq o'sha to'g'onni buzib tashlab daryoni yana eski o'zaniga qaytarish mumkin, bunda Rossiyaga turkmanlar ham yordam berishlari mumkin” [6].

Xo'ja Nafasning rus podshosi huzuriga kelganligi haqidagi ma'lumotni boshqa bir muallif ham keltirib o'tadi: -“1713 yili Astraxandan ikki osiyolik – cho'qintirilgan va rus xizmatiga knyazlikka qabul qilingan fors Somonov hamda taniqli turkman Xo'ja Nafas kelib, shaxsan imperator bilan uchrashtirib qo'yishlarini so'rab, murojaat qiladilar. Ularning aytishlaricha, Xiva xonligiga qarashli konlarda qumdan oltin yuvib olinayotganligi va Xiva xoniga adovatli turkmanlar bu konlarni qo'lga kiritishda rus podshohiga xizmatga tayyor ekanliklari haqida ma'lumot bor” [21].

Shunday mazmundagi ma'lumotni boshqa talqinini ham ko'rish mumkin, -“1713 yilda Xiva xonligi elchisi Ashurbek [22] Kaspiy dengizi qirg'oqlarida qal'a qurish masalasini taklif qildi, shu suhbat davomida u birinchi marta Buxoro va Xiva xonliklarining turli yerlarida va daryolarida oltin zarralari juda ko'p bo'lib, bu borada Amudaryo juda mashhurdir” [23.9]. Ashurbekning elchiligi hamda uning Xo'ja Nafas ma'lumotlarini “tasdiqlaganligi” haqidagi ma'lumotlar va qarashlar yana bir qator boshqa mualliflar tomonidan ham ko'rsatib o'tiladi [24.21].

Shu vaqtda Sankt Peterburgga Sibir gubernatori knyaz M.P.Gagarin [25] keladi va Buxoro hududlarida ko'plab oltin qumlari aniqlangani haqida ma'lumot beradi. Saroyda bo'lib turgan Xiva xonligi elchisi ham Amudaryo va uning yuqori oqimlarida oltin mavjudligi haqidagi

ma'lumotlarni tasdiqlaydi. Knyaz M.P.Gagarin Amudaryoning qurib qolgan eski o'zani bo'yida daryoning Kaspiy dengiziga quyiladigan joyiga yaqin 1000 kishilik qal'a qurishga ruxsat so'raydi [6].

Amudaryo o'zanidagi oltin sochmalari haqidagi "rivoyatlar va afsonalar" o'sha davr podsho saroyiga yaqin aloqador bo'lgan yirik amaldorlar orasida ham keng yoyilganligi nafaqat rasmiy hujjatlar va yozishmalarda yoki tarix tadqiqotlarida, balki tarixiy rus badiiy adabiyotida ham kuzatish mumkin [26.62]. Shunday asarlardan biri bo'lgan "Sibirning o'tgan kunlari" tarixiy romanining muallifi L.G.Jdanovning o'z asarining 1914 yildagi nashrining 1913 yil fevralida yozgan so'zboshisida asardagi voqealar 1712-1912 yillarni o'z ichiga olgan va garchi asar og'zaki muloqot tarzida yozilgan bo'lsada, unda keltirilgan tarixiy jarayonlar daxlsiz tarixiy haqiqatga asoslanilganligini ko'rsatib o'tadi. Asarda e'tiborimizni tortgan qismi graf A.D.Menshikov [27] hamda knyaz Gagarin o'rtasidagi suhbat bo'lib, suhbatning mazmuni hattoki zamonaviy tarixiy tadqiqotlardagi ayrim jihatlariga deyarli aynan mos kelishi bo'ldi. Mana o'sha suhbatdan parcha:

-“Ha men u bilan (podsho nazarda tutilmoqda-Z.I) hazillashish juda yomonligini bilaman, ammo bu yerda juda katta oltin haqida gap bormoqda. Yana qanday isbot kerak, qarang, mana shu oltinlarning yarmidan ko'prog'i o'sha yerdan keltirilgan oltindir, ularning rangi yorqinroq. Bu borada mening guvohlarim ham bor. Bu oltin qumlari haqida eshitgach, men savdogarlarga ham ishonmay ularning barchasini sotib olish uchun shaharga odamlarimni yubordim. Shu vaqtda baxtimizga Tobolskka [28] buxorolik taniqli savdogar va zodagonlardan biri Abdul Said Muhammad kelib qoldi, Erket shahri qalmoqlar tomonidan buxorliklardan tortib olingan vaqtda u o'z jonini saqlab qolish uchun u yerdan qochib qolgan ekan. Qarib qolgan, muhtaram zot. Men uni chaqirtirib ana o'sha oltinlar haqida so'radim, shu savdogar menga Erket yaqinida suv toshgan vaqtlarda oltin qum zarralarini qirg'oqqa chiqarib tashlaydi, keyin odamlar qumni yuvib olib ketaveradilar, deb aytdi. Pastda Amun-daryo [29] daryosida esa oltin bundanda ko'p. Ayt, podsho Xiva xoni elchisidan o'zi so'rasin, u bu haqda ko'p bilishi aniq, barchasini aytib beradi. Bunga esa mening guvohlarim ham bor, biri mening komendantim Karpov Semen, buxorolik savdogar bilan suhbatlashganimda huzurimda edi, ikkinchisi Tobols fuqarolaridan, tilmochlik qilgan Saabanak Azbekeyev, agar zarur bo'lsa ularni ham podsho huzuriga jo'nataman” [26.62].

Boshqa muallif ham bu haqda ma'lumot berib, “Tobolsk gubernatori knyaz M.P.Gagarin ham podshoga “Sibirda qalmiqlarning Erket shaxarchasiga yaqin daryoda oltin qazib olinadi”, — degan ma'lumotni berdi” [30.35-36].

Shunday ma'lumotlar boshqa bir manbada ham deyarli xuddi shunday mazmunda ko'rsatib o'tiladi: -“1714 yilda deyarli bir vaqtda Sibir gubernatori knyaz M.P.Gagarin va taniqli mang'ishloqlik savdogar Xoja Nafaslar Petruga Yerket (Erket, Irket, Irken – aslida Xitoy Turkistonidagi Yorkend) shaxri yaqinida mislsiz oltin qumlari mavjudligi, xivaliklar uni yashirish uchun Amudaryoga to'g'on qurib daryoni Orol dengizi tomon burib yuborganliklari haqida xabar yetkazadilar. Ular o'ylashadiki, daryoning eski oqimini o'z yo'liga to'g'rilab, oltin konlariga yo'l ochish hamda ehtimol-ki, Hindistonga suv orqali savdo yo'li orqali borish mumkin, deb” [31.31].

Shu vaqtda Rossiyada shunday ma'lumotlar tarqaladi-ki, ularda ko'rsatilishicha, avvallari Kaspiy dengiziga oqib turgan Amudaryo xivaliklar yoki qalmoqlar tomonidan “o'z davlati hududlarining xavfsizligini ta'minlash maqsadida” daryoga to'g'on qurishi natijasida

endi Orol dengiziga tomon oqa boshlaganligi, boshqa ma'lumotlarda esa Amudaryoning bir vaqtda Kaspiy dengiziga ham, Orol dengiziga ham oqib turganligi, xivaliklar esa Kaspiy dengiziga oqib turgan irmoqni qum bilan ko'mib yuborganliklari haqida so'zlanadi [32.6].

Ruslarning tasavvurida "agar ana shu to'g'oni buzib tashlansa va Amudaryoning Kaspiy dengiziga quyilishi qayta tiklansa, u holda rus va yevropalik savdogarlar Volga daryosi orqali Kaspiy dengiziga va undan Amudaryoga o'tib, Hindistongacha savdo qilishi mumkinligi, ayniqsa Hindiston, Xitoy va Yaponiyaning tovarlarini Rossiya orqali olib kelish mumkinligi" haqida qarashlar yuzaga keladi [32.6].

Natijalar. Bu haqda to'xtalib o'tgan tadqiqotchi A.V.Kochenevning yozishicha -"1713 yilda Xivadan kelgan Xo'ja Nafas Pyotr bilan uchrashgan vaqtda unga Xivaga ta'sir o'tkazish uchun Amudaryoni o'zining eski kanaliga, Kaspiy dengiziga yo'naltirish kifoya edi. Pyotr I Amudaryoning yo'nalishini yana bir bor o'zgartirish va shu tariqa Kaspiy dengiziga Rossiyadan olisda joylashgan mamlakatlar bilan mumkin bo'lgan savdo-sotiq yo'lini ochish, shuningdek, Hindistonga yo'l topish imkoniyatidan vasvasaga tushdi" [33.78-84].

Ko'rish mumkin-ki, bir-biri bilan mazmunan bog'liq ma'lumotlarning podsho saroyining o'zida va saroy bilan aloqador shaxslar tomonidan o'ta darajada jiddiy munosabatda bo'linganligi o'sha vaqtdagi rus hukumatining O'rta Osiyo bilan yo'lga qo'yilishi mumkin bo'lgan suv orqali savdo yo'llarining, ayniqsa Hindiston va Xitoy, ayrim hollarda esa hattoki Yaponiyagacha bo'lgan savdo yo'llarining yuzaga keltirish mumkinligi deyarli chorak asr davomida dengiz orqali savdo yo'llariga chiqish uchun Shimoliy urushga tortilgan podsho hukumati uchun nihoyatda katta imkoniyat bo'lib tuyulgan edi. Albatta bunday "imkoniyat"ni qo'ldan chiqarilishi mumkin emasdi va balki shu maqsadda podsho hukumati tomonidan Kaspiy dengizi va uning atroflarini, Amudaryo va uning o'zanlari va ularga chiqish imkoniyatlarini o'rganish, kartografik va gidrografik tadqiqotlarni amalga oshirish muhim omillardan biriga aylanadi, buning uchun bundan bir necha yillar avval Gollandiyada maxsus dengiz ishlari bo'yicha ta'lim olib kelgan va bu borada kattagina tajribaga ega bo'lgan Aleksandr Bekovich-Cherkasskiy hamda Aleksey Kojin kabi mutaxassislarning jalb etilganligi bejizga emasdi.

Xulosa. Natijada 1714 yil 29 may kuni rus podshosi Pyotr Alekseevich tomonidan knyaz Aleksandr Bekovich-Cherskasskiyni "Xiva xonligiga qo'shin bilan yuborish, u yerdan Buxoro xonligiga borish va u yerda savdo ishlarining ahvolini o'rganish, ayniqsa Yorkend bilan savdo aloqalarining ahvoli, u yerlarning Kaspiy dengizidan qancha masofada ekanligini aniqlash, Kaspiydan u yergacha bog'lovchi daryolarning bor-yo'qligini aniqlash yoki Kaspiyga yaqin savdo joylarini aniqlash" kabilarni o'rganish va batafsil hisobot tayyorlash ko'rsatilgan holda yuborish haqida ko'rsatma beriladi [6]. Boshqa manbada ham aynan shu sanada podsho farmonining imzolanganligi haqida ma'lumot beriladi [34.33].

Shu tariqa rus podsholigi hukmron doiralarining O'rta Osiyo xonliklarini, xususan Xiva xonligini o'z ta'siriga olish uchun dastlabki, tom ma'nodagi mustamlakachilik siyosati harbiy ekspeditsiya shaklida harakatga keltirilgan edi-ki, uning tafsilotlari haqida keyingi maqolalarda to'xtalib o'tiladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Pyotr Alekseevich – Pyotr I - (1672 yil 9 iyun – 1725 yil 8 fevral) – Romanovlar sulolasi vakili, 1682-1721 yillarda Rus podshosi, 1721 yildan Rossiya imperiyasining birinchi imperatori
2. Малиновский А. Ф. Известие об отправлениях в Индию Российских посланников, гонцов и купчин с товарами и о приездах в Россию Индейцев, с 1469 по 1751 год // Труды и Летописи Общества Истории и Древностей Российских, учрежденного при Императорском Московском Университете. М., 1837. Ч. VII. С. 174.
3. Aleksandr Bekovich-Cherkasskiy (Davlet Girey mirza, 1717 y o'ld.) – kabardin knyazlari avlodidan, Preobrajenskiy polki kapitani, 1714-1717 yillardagi Xiva ekspeditsiyasi boshlig'i.
4. Терентьев М. Хивинские походы русской армии. М., 2010; Сношения России с Хивой // Безгин И. Г. Князя Бековича-Черкасского экспедиция в Хиву и посольства флота поручика Кожина и мурзы Тевкелева в Индию к Великому Моголу. (1714–1717 гг.). СПб., 1891; Малиновский А. Ф. Известие об отправлениях в Индию Российских посланников, гонцов и купчин с товарами и о приездах в Россию Индейцев, с 1469 по 1751 год // Труды и Летописи Общества Истории и Древностей Российских, учрежденного при Императорском Московском Университете. М., 1837. Ч. VII. С. 174; Записка о поездках Александра Бековича князя Черкасского, к восточному берегу Каспийского моря и о сухопутной экспедиции его в Хиву // Москвитянин, № 12. 1842; Голиков И. И. Деяния Петра Великого. М., 1788. Ч. 5.; Z.A.Illhomov. Rossiya-O'rta Osiyo munosabatlarida dastlabki elchiliklar va ularning harbiy-siyosiy missiyasi. International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers. ISSN: 2945-4492 (online) | (SJIF) = 7.502 Impact factor. Volume-11| Issue-12| 2023 Published: |22-12-2023|; Илхамов З.А. Несколько слов об источниках истории Хивинского ханства. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION International scientific-online conference Part 24 December 23rd COLLETIONS OF SCIENTIFIC WORKS CANADA 2023. P.254-258.
5. Тоиров М. Пётр биринчининг Ўрта Осиё қайғуси. <https://ziyouz.uz>
6. Записка о поездках Александра Бековича князя Черкасского, к восточному берегу Каспийского моря и о сухопутной экспедиции его в Хиву // Москвитянин, № 12. 1842.
7. Erket shahri bo'lish mumkin. Erket – Irket, Yerket, Irken kabi nomlar bilan qayd etilgan. Ayrim manbalarda Erketni Xitoy Turkistonidagi Yorkend (qarang: Мангишлак. Электронная библиотека Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН <http://www.kunstkamera.ru>. Стр31), ayrimlarida esa hozirgi Sinszyan-Uyg'ur avtonom rayonidagi Koshg'ardan janubiy-sharqda hamda Xo'tandan shimoliy-g'arbda joylashgan Shache shahri ekanligi va uning XVIII asrning birinchi yarmida Jung'orlar davlati tarkibiga kirganligi ko'rsatiladi (Qarang:T.C. Мамсик Экспедиция И.Д.Бухольца и «восстание» Ишимских крестьян 1714 г. Гуманитарные науки в Сибири, № 2, 2013 г. Стр.20-24.)
8. Tersk qal'asi - Shimoliy Kavkazda, Terek daryosi bo'yida joylashgan qal'alardan biri.
9. Русский бросок на юг. <https://culture-province.ru/rubriki/number-3-29/russkij-brosok-na-yug>
10. Мангишлак. Электронная библиотека Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН <http://www.kunstkamera.ru>. Стр.31
11. Князь Борис Алексеевич Голицын (1654 (ёки 1651) - 1714 йй) – рус боярларидан бири, София Алексеевна ва Пётр хукмронлиги даврларида давлат арбоби, Қозон саройи приказниги раҳбари, Петрнинг ёшлигида тарбиячиси ва унинг ҳокимиятга келишидаги асосий ҳомийси.

12. Об отыскании и описи водяного пути в Индию. Инструкция поручику Кожину (14 февраля 1716 г.). Электронная библиотека исторических документов. <https://docs.historyrussia.org/ru/1716-g>.
13. Vasiliiy Alekseyevich Urusov (1690-174 y) – knyaz, general-poruchik, kontr-admiral, 1739-1741 yillarda Orenburg ekspeditsiyasining qo'mondoni sifatida Kaspiy harbiy flotilyasining barpo etilishining asoschilaridan biri.
14. Fyodor Matveyevich Apraksin (1661 yil 27 noyabr-1728 yil 10 noyabr, Moskva) — Rossiya imperatori Petr I ning yaqin maslakdoshlaridan, Rossiya imperiyasi harbiy-dengiz floti va armiya flotining asoschilaridan biri, general-admiral.
15. Karl (Klaus) fon Verden, Karl Petrovich Verden –rus harbiy flotining ofitseri, asli Gollandiyalik, Shvetsiya harbiy flotida shturman bo'lib xizmat qilgan va keyinchalik ruslar tomonidan asir olinib ularning xizmatiga o'tgan, 1719-1720 yillarda Kaspiy va Orol dengizlari hamda O'rta Osiyoga savdo yo'llarini aniqlash maqsadida yuborilgan ekspeditsiya boshlig'i.
16. Fyodor Ivanovich Soymonov (1692-1780 y) - rus tadqiqotchisi, navigatori va birinchi rus gidrografi, vitse admiral, haqiqiy maxfiy maslahatchi, 1708-1711 yillarda Rossiyada, 1711-1714 yillarda Gollandiyada dengiz ishlarini o'rgangan. 1719 yilda Petr I topshirig'i bilan leytenant F.Soymonov gollandiyalik Karl Varden qo'mondonligidagi ekspeditsiya tarkibida Kaspiy dengiziga, Moskvadan O'rta Osiyoning "yuragigacha" va undan sharqqa tomon olib boradigan savdo yo'llarini aniqlash uchun yuborilgan, bu murakkab ekspeditsiya 1719-1720 yillarda bir necha oyga cho'zilib, juda qiyinchilik bilan o'tgan, ekspeditsiya natijasida bir Orol dengizi atroflarining ba'zi kartografik tafsilotlari aniqlangan.
17. Manbada «у мыса Тюк-Карагана tarzida berilgan. To'p qarag'an burnidan Xiva xonligiga boradigan karvon savdo yo'llari orqali quruqlikda Rus davlati bilan savdo aloqalarini olib borgan bo'lsa, shu yerdan Volga daryosining quyilishi joylarigacha dengiz orqali savdo amalga oshirilgan.
18. Xo'ja Nafas - Mang'ishloq turkmanlarning Chovdir qabilasining Sadir urug'idan bo'lgan, o'z davrining mashhur kishilaridan.
19. 1714 yil nazarda tutilmoqda
20. Amudaryo 1571-1572 yillargacha Kaspiy dengiziga quyilgan, keyinchalik o'zanini o'zgartirib Orol dengizi tomon burilgan, bu yerda ana shu qurib qolgan eski o'zanga ishora qilinmoqda
21. Ўлжаева Ш. Бекович ким эди? Нега унинг терисини тирик ҳолда шилиб олишди?. <https://ziyouz.uz>
22. Xiva xoni Xoji Muhammad Vaxodirxonning maxsus yorlig'i bilan rus podshosi Petr I huzuriga yuborilgan elchi, Rossiya hududlariga - Astraxanga 1713 yilda yetib borgan.
23. Голиков И. И. Деяния Петра Великого. М., 1788. Ч. 5. С. 122–123, 334; Миллер Г. Ф. Известие о песочном золоте в Бухарии, о чиненных для оногo отправлениях и о строении крепостей при реке Иртыше. СПб, 1760. С.9.
24. Андреев А.А. Посольство Ашур Бека к Петру Великому и начало миссии князя А. Б. Черкасского Петербургский исторический журнал № 4. 2016 год. Стр.91-103; Бартольд В. В. История изучения Востока в Европе и России: Лекции. Л., 1925. С. 205; Росляков А. А. Укрепление русско-туркменских взаимоотношений в XVIII–XIX вв. Ашхабад, 1981. С. 21.
25. Gagarin Matvey Petrovich (1659 - 1721) - rus davlat arbobi, Rossiya hukumatida bir qancha mas'ul lavozimlarda faoliyat ko'rsatgan, 1707 yilda Moskva komendanti, Sibir gubernyasining birinchi gubernatori (1711-1719 y)
26. Жданов Л. Собрание сочинений: В 6 т. Т. 3 / Сост. Т. Прокопов. -- М.: ТЕПРА, 1995.
27. Menshikov Aleksandr Danilovich (1673-1729 y) - Rossiya davlat arbobi, graf (1702 y), Muqaddas Rim imperiyasining knyazi (1705y), Petr I ning yaqin maslakdoshlaridan biri, generalissimus (1727 y), admiral (1727 y). Sankt-Peterburgning birinchi general-

gubernatori(1703-1724 уу, 1725-1727 уу), Harbiy kollegiya prezidenti (1719-1724 уу va 1725-1727 уу), Petr I dan so'ng taxga Yekaterina I ning chiqishiga ko'maklashgan va 1725-1727 yillarda Rossiyaning amaldagi hukmdoriga aylangan. Oliy maxfiy kengashning tergov komissiyasi tomonidan 172 yil 8 sentabrda hibsga olingan, 1728 yil 4 aprelgacha hibsdan saqlanib, barcha mulki, unvonlari va mukofotlaridan maxrum etilib, imperator Petr II farmoniga ko'ra oilasi bilan Sibirga surgun qilingan va 1729 yil 12 noyabrda o'sha yerda vafot etgan.

28. Tobolsk – 1590 yilda asos solingan shahar, ruslarning Ural tog'laridan Osiyo tomondagi ikkinchi yirik shahri bo'lib, Tobol va Irtish daryolarining quyilishida joylashgan Sibirning tarixiy poytaxti hisoblangan.
29. Amudaryo ko'zda tutilmoqda
30. Памятники Сибирской истории XVIII века/ [ред. А. И. Тимофеев].-Санкт-Петербург: Типография Министерства внутренних дел , 1882-1885. Кн. 2. 1882. С. 35–36, 140.
31. Мангишлак. Электронная библиотека Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН. <http://www.kunstkamera.ru>. Стр.31
32. Посланник Петра I на Востоке. Посольство Флорио Беневени в Персию и Бухару в 1718-1725 годах. М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1986. Стр.6.
33. Кочнев А.В. Проблемы торгово-экономических взаимоотношений Российской империи в начале XVIII в. со странами Средней Азии «В Бухарию и в прочие города или провинции к ней принадлежащие, како ж в Хиву и другие места». Вестник Томского государственного университета. 2016. № 408. С. 78–84
34. Сношения России с Хивой // Безгин И. Г. Князя Бековича-Черкасского экспедиция в Хиву и посольства флота поручика Кожина и мурзы Тевкелева в Индию к Великому Моголу. (1714–1717 гг.). СПб., 1891. С. 33

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).